

★★★(★) BOVENBOUW HAVO/VWO

75 jaar NAVO: verkorte bijsluiter

Utrecht
University

TerInfo

atlantische
commissie

75 jaar NAVO

Deze lesmodule is geschreven naar aanleiding van het 75-jarig bestaan van de NAVO in 2024 en kan worden gebruikt in combinatie met het Model NATO spel. De module behandelt de oprichting van de NAVO na de Tweede Wereldoorlog, de evolutie van de organisatie door de jaren heen en haar huidige rol.

1. Wat is de NAVO?

De Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) is een militair en politiek bondgenootschap tussen twee Noord-Amerikaanse en dertig Europese landen. Het belangrijkste doel is de **collectieve veiligheid** van deze landen te waarborgen. Een aanval op één land wordt beschouwd als een aanval op allen. Dit grondbeginsel is vastgelegd in artikel 5 van de oprichtingsakte, het Verdrag van Washington.

De NAVO is een trans-Atlantisch bondgenootschap waarin 30 Europese landen, waaronder Nederland, verbonden zijn met de Verenigde Staten en Canada. De NAVO is verantwoordelijk voor de verdediging van het grondgebied van deze landen, en dus ook voor de bescherming van Europa. De Europese Unie (EU) heeft geen eigen krijgsmacht. Toch zijn niet alle EU-landen lid van de NAVO en zijn niet alle Europese NAVO-partners lid van de EU.

De NAVO telt momenteel **32 leden**: Albanië, België, Bulgarije, Canada, Kroatië, Tsjechië, Denemarken,

Estland, Finland, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, Hongarije, IJsland, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Montenegro, Nederland, Noord-Macedonië, Noorwegen, Polen, Portugal, Roemenië, Slowakije, Slovenië, Spanje, Turkije, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Zweden. •

2. De NAVO tijdens de Koude Oorlog

De NAVO is opgericht op 4 april 1949. De verwoestingen en tragedies van de Tweede Wereldoorlog lagen nog vers in het geheugen. **Om een nieuwe oorlog te voorkomen** werd gestreefd naar een stabiele en vreedzame internationale orde die gebaseerd was op principes van vrijheid en democratie. De NAVO werd opgericht aan het begin van de Koude Oorlog. Aan de ene kant stonden Verenigde Staten en de Westerse democratieën, aan de andere kant de communistische Sovjet-Unie en haar satellietstaten in Oost-Europa.

NAVO-vlag (Wikimedia Commons)

Europa was in twee kampen verdeeld en Duitsland was verdeeld in West- en Oost-Duitsland. De Sovjet-Unie richtte in 1955 het **Warschaupact** op als tegenhanger van de NAVO.

Europeanen hoopten dat de Verenigde Staten zou blijven bijdragen aan de verdediging van Europa. De Verenigde Staten wilde de uitbreiding van het communisme **indammen**. De NAVO zorgde er ook voor dat de Duitse krijgsmacht onderdeel werd van West-Europa. Zoals de eerste secretaris-generaal van de NAVO het uitdrukte, was het doel 'om de Sovjet-Unie buiten, de Amerikanen binnen en de Duitsers eronder te houden'.

Het was een tijd van intense wapenwedloop, inclusief de ontwikkeling van **kernwapens**. Dit leidde tot de dreiging van nucleaire vernietiging. Het kwam in Europa niet tot een gewapende strijd, maar wel in Korea, Vietnam en andere delen van de wereld. •

3. De NAVO na de Koude Oorlog

Toen West- en Oost-Duitsland in 1990 weer één land werden, de Sovjet-Unie in 1991 uiteenviel en het Warschaupact werd opgeheven, betekende dit het **einde van de Koude Oorlog**. De communistische dreiging verdween. Veel mensen dachten daarom dat de NAVO opgeheven kon worden. Maar het

tegenovergestelde gebeurde. De NAVO breidde zich juist uit en nam nieuwe taken op zich.

Een groot aantal landen die onderdeel van de Sovjet-Unie of het Warschaupact waren geweest, werden nu lid van de NAVO. Ook **Rusland** nam deel aan besprekingen om lid te worden, maar verzette zich tegen verdere uitbreiding van de NAVO.

De NAVO werd ook actief buiten het grondgebied van de bondgenoten. Dat gebeurde voor het eerst tijdens de burgeroorlog in **Joegoslavië**. De NAVO speelde ook een belangrijke rol na de terroristische aanslagen in de Verenigde Staten op **11 september 2001**. De NAVO-bondgenoten stelden na '9/11' voor het eerst artikel 5 in werking. De terroristische aanslag in de Verenigde Staten werd beschouwd als een aanval op hen allemaal. De Verenigde Staten viel Afghanistan binnen omdat dit land onderdak bood aan de terroristische organisatie Al-Qaida die de aanslagen had gepleegd. NAVO-landen namen deel aan de strijd en de vredesoperaties. •

4. Nieuwe uitdagingen

Aan het begin van de eenentwintigste eeuw kwam er in snel tempo een einde aan de verbeterde relatie tussen **Rusland** en de NAVO. President Vladimir Poetin, die in 2000 werd

verkozen, wilde van Rusland weer een grote mogendheid maken. Hij voelde zich bedreigd door de uitbreiding van de NAVO en wilde voorkomen dat nog meer landen in Oost-Europa lid werden. Rusland bezette in 2008 een deel van Georgië. In 2014 veroverde Rusland de Krim, een schiereiland van Oekraïne, en steunde het nationalistische separatisten die zich van Oekraïne wilden afscheiden. Op 24 februari 2022 begon Rusland een aanvalsoorlog tegen **Oekraïne** en veroverde het provincies in het oosten en zuiden van het land. De NAVO veroordeelde de acties van Rusland, waardoor de spanningen opnieuw opliepen. Hierdoor wordt ook wel gesproken van een nieuwe Koude Oorlog.

De nieuwe confrontatie met Rusland heeft de NAVO veranderd. De **verdediging van Europa** werd weer urgent. Finland en Zweden, die lang neutraal wilden blijven, traden tot het bondgenootschap toe. De NAVO heeft in een aantal landen in Oost-Europa op rotatiebasis troepen geplaatst als

afschrikking tegen mogelijke Russische acties. Ook wil de NAVO laten zien dat ze geen aanval op een van haar bondgenoten zal toelaten. Dat betekent dat NAVO-landen meer troepen en materieel beschikbaar moeten stellen, en dat die troepen zich snel door Europa moeten kunnen verplaatsen (militaire mobiliteit). Dat vraagt om meer geld en mensen voor defensie.

Hoewel de NAVO zich concentreert op de verdediging van het Euro-Amerikaanse grondgebied van de bondgenoten, stelt het zich ook teweer tegen **bedreigingen** in de rest van de wereld. Naast Rusland is ook de Volksrepubliek China een opkomende mogendheid die Rusland steunt, het Westen uitdaagt en democratische waarden ondermijnt. Daarnaast kreeg het bondgenootschap nieuwe taken op het gebied van **cyberoorlog**, **hybride conflicten** en **technologische uitdagingen** zoals kunstmatige intelligentie, autonome systemen, biotechnologie en ruimtevaart. •

Auteurs: Jaap Verheul (bijzonder hoogleraar trans-Atlantische betrekkingen), Anna van Zoest (directeur Atlantische Commissie), Rogier Platter (medewerker Atlantische Commissie), Victor Niekraake (medewerker Atlantische Commissie) en Mike Tuithof (docent nascholing).

Redactie: Atlantische Commissie & TerInfo

Vormgeving en samenstelling: Robert van Giesen, Maxine Herinx

© 2024 Atlantische Commissie & TerInfo

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op de enige manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Atlantische Commissie & TerInfo.